

- ресурс]. — Режим доступу: http://kontrakty.ua/doc/rating_CSR_2013.pdf.
5. Руководство по отчетности в области устойчивого развития G4 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.globalreporting.org/resource/library/Russian-G4-Part-One.pdf>.
6. Drucker P. Management: Tasks, Responsibilities, Practices. — New York : Harper & Row, 1974. — 839 p.
7. Mintzberg H. Managing Quietly // Leader to Leader. — Spring 1999 (12). — PP. 15—19.

LUDMILA PETRASHKO

Київ

CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY BUSINESS-PRACTICES EFFECTIVENESS

The research develops an innovative set of indicators to assess the CSR business-practices' effectiveness of companies in Ukrainian business environment. As a result five companies with optimal level of CSR effectiveness were identified.

Key words: corporate social responsibility (CSR), sustainable development, stakeholders, effectiveness indicators, business-practices of CSR.

ЛЮДМИЛА ПЕТРАШКО

г. Киев

РЕЗУЛЬТАТИВНОСТЬ БИЗНЕС-ПРАКТИК КОРПОРАТИВНОЙ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Разработан авторский инструментарий оценки результативности практик КСО компаний украинской бизнес-среды. По результатам оценки определены 5 компаний с оптимальным уровнем результативности практик корпоративной социальной ответственности.

Ключевые слова: корпоративная социальная ответственность (КСО), устойчивое развитие, заинтересованные стороны, показатели результативности бизнес-практик КСО.

Стаття надійшла до редколегії 02.04.2016

УДК 657

АЛЛА УЖВА, ОЛЕНА МЛІНЦОВА

м. Миколаїв

mlintcovaos@gmail.com

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ РЕСУРСІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ РЕЗЕРВІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Розглядаються методологічні аспекти визначення ресурсів для створення резервів забезпечення економічної стійкості підприємств на протязі їх життєвого циклу функціонування. Досліджено науковий доробок щодо сутності поняття «економічна стійкість підприємств». Приведена оцінка ефективності витрат на створення резерву для забезпечення економічної стійкості підприємств.

Ключові слова: економічна стійкість, підприємство, процес, системний підхід, складові економічної стійкості, резерви, ресурси, витрати.

Розвиток ринкових відносин в Україні супроводжується активним формуванням підприємництва, створенням нових підприємств, діяльність яких направлена на досягнення певних результатів. Однак їхньою відмінною особливістю є низька економічна

стійкість. Тому дослідження економічних процесів на рівні підприємства як основної ланки національної економіки, має ключове значення. Саме на цьому рівні управління необхідно глибоко визначити всі можливості, які є у кожного підприємства стосовно досягнення

і підтримання стійкого і ефективного розвитку економіки. Трансформаційні процеси в економіці України, прискорення змін та нестабільність економічного середовища, зростання рівня конкуренції, насиченість вітчизняного ринку високотехнологічною і науково місткою промисловою продукцією зумовлюють об'єктивну необхідність створення умов для поступального розвитку та забезпечення стійкого функціонування вітчизняного виробництва. Динамічне довгострокове забезпечення економічної стійкості промислових підприємств в цілому можливе лише за рахунок цілеспрямованих, усвідомлених дій, що мають носити стратегічний і програмний характер. У зв'язку з цим забезпечення поступального розвитку та перехід до етапу практичної реалізації довгострокового стійкого функціонування промислового виробництва є для національної економіки стратегічною метою. Формування витрат для забезпечення економічної стійкості промислових підприємств відрізняється складністю, яка обумовлює чисельні проблеми діагностики показників, аналізу рівня і динаміки стійкості по факторам, визначення рівня рентабельності.

Питання, що пов'язані з визначення ресурсів для створення резервів забезпечення економічної стійкості підприємств розглядалися в роботах В. П. Астахова, В. К. Барановського, С. І. Архиреева, І. Т. Балабанова, Г. П. Іванова, В. Е. Олександрової, В. А. Василенка, Л. О. Лігоненко, Т. Е. Унковської. Проведений аналіз робіт вказаних вище авторів дозволяє зробити висновок про наявність різних підходів до визначення витрат для забезпечення стійкого функціонування підприємств.

Постановка завдання полягає у висвітленні змісту та специфіки витрат для забезпечення довгострокової економічної стійкості підприємств, доповнити наявну класифікацію економічної стійкості низкою ознак, а також обґрунтування критеріїв оцінки цих витрат на різних стадіях життєвого циклу підприємств.

Сучасний підхід до розуміння економічної стійкості не має комплексного системного вирішення і є досить одностороннім, оскільки він обмежується рамками фінансових категорій. Стійкість передбачає здатність системи утримувати її у заданих параметрах. Для

досягнення стійкого стану підприємство, яке є відкритою соціально-економічною системою, повинно володіти здатністю відображати негативний вплив чинників зовнішнього і внутрішнього середовища, направлений на зміну стійкості підприємства як системи. З цього погляду класичним можна вважати визначення, що наводиться А. В. Козаченко, який характеризує стійкість як стан системи або постійність послідовності з'єднання певних її елементів у часі в процесі її перетворень [4, 24].

В економічній літературі розглядаються статична й динамічна стійкість підприємств [1, 12]. Перша ототожнюється зі спокоем, пасивністю, друга – із стабільним розвитком. З погляду статистики, підприємство слід розглядати у певному застиглому стані рівноваги його елементів, тобто за відсутності розвитку. Динамічний підхід передбачає дослідження підприємства у процесі зміни елементів його системи та їх співвідношення. Тому в динаміці економічна стійкість підприємства фактично означає його стійкий економічний розвиток. Традиційною формою стійкості як економічної категорії є стан рівноваги підприємства, який зберігається, незважаючи на вплив дестабілізуючих внутрішніх та зовнішніх чинників.

Визначення витрат для забезпечення економічної стійкості промислових підприємств повинно ґрунтуватись на наступних трьох принципах:

- 1) витрати для забезпечення економічної стійкості є невід'ємною частиною загальної системи показників ефективності і прибутковості функціонування підприємств;
- 2) стійкість промислового підприємства впливає на їх ефективність і прибутковість, а також на життєву стійкість по відношенню до конкурентів;
- 3) прийняття рішень щодо визначення витрат для забезпечення економічної стійкості функціонування підприємств здійснюється виходячи із системного підходу на основі встановлених методів визначення економічної ефективності інвестицій.

Розробка і вдосконалення методів визначення витрат для забезпечення економічної стійкості дає змогу забезпечити ефективне їх впровадження в практику, що в кінцевому рахунку буде сприяти розвитку методів управління економічною стійкістю підприємств.

Витрати для забезпечення економічної стійкості мають не тільки рівні права на існування з іншими економічними і технологічними показниками, але і в більшості випадків є більш інформативними з точки зору оцінки економічної стратегії [2, 85].

На основі вивчення літературних джерел і дослідження роботи підприємств Миколаївської області можна сформулювати вимоги до витрат для забезпечення економічної стійкості промислових підприємств:

- врахування зовнішнього середовища, під яким розуміються споживачі продукції підприємства, оточуюче ринкове середовище;
- до витрат забезпечення економічної стійкості підприємств повинні входити показники, які характеризують як безпосередньо саме підприємство, так і пов'язані з його стійкістю економічні показники зовнішнього середовища;
- система економічних показників стійкості промислових підприємств повинна включати облік витрат інвестицій, пов'язаних зі стадіями життєвого циклу підприємств;
- диференціація витрат, які відносяться до різних стадій життєвого циклу промислових підприємств (стадій створення, експлуатації, вдосконалення). Ця вимога мотивується тим, що витрати в залежності від названих періодів по-різному реалізуються в об'єктах і характеризуються різним економічним змістом.

Одночасно слід враховувати наявність загальних витрат для забезпечення економічної стійкості промислових підприємств, які охоплюють як стадію створення, так і стадію експлуатації підприємств, наприклад, для мінімізації економічного збитку від зниження стійкості промислових підприємств. Викладені вимоги до витрат забезпечення економічної стійкості промислових підприємств дозволяють привести її у вигляді, показаному в табл. 1.

Система приведених критеріїв не претендує на універсальність. Для конкретних промислових підприємств, вона буде мати свої особливості побудови і складатися із властивих їй елементів. Витрати на забезпечення економічної стійкості на стадії створення промислового підприємства. Під стадією створення промислового підприємства розуміється сукупність етапів планування і проектування системи, її організація і введення в експлуатацію.

На величину стійкості промислового підприємства, впливають відповідні резерви у ланцюгах промислових підприємств, які створюються на різних стадіях життєвого циклу. Під резервами промислових підприємств розуміються додаткові засоби і можливості, по-верх мінімально необхідних для виконання заданих функцій. Різновидності промислових підприємств і розв'язувані ними задачі передбачають і різноманітні види резервів, причому це різноманіття може мати місце навіть

Таблиця 1

Критерії для оцінки витрат для забезпечення економічної стійкості промислових підприємств на різних стадіях їхнього життєвого циклу

Об'єкти витрат	Стадії життєвого циклу промислового підприємства		
	Створення (організація)	Експлуатація	Вдосконалення
Техніко - технологічна система	Проектна стійкість підприємства	Експлуатаційна стійкість підприємства	Ріст експлуатаційної стійкості підприємства
Організаційна система	Пропорційність суміжних виробничих підрозділів	Рівень ритмічності роботи виробничої системи, рівень використання календарного і робочого фонду часу	Ріст рівня ритмічності і використання календарного і робочого фонду часу
Економічна система	Конкурентоспроможність суміжних виробничих підрозділів	Рівень продуктивності і прибутковості	Ріст рівня прибутковості і продуктивності
Фінансова система	Ефективність використання інвестицій	Рівень фінансової стійкості	Ріст рівня фінансової стійкості
Соціальна система	Техніка безпеки, умови оплати і охорони праці	Рівень життєвих стандартів	Підвищення рівня життєвих стандартів

для однієї і тієї ж системи при вирішенні однієї певної задачі.

Сам термін «резерв» говорить про те, що підприємство володіє надлишком якої – не будь властивості, яка дає змогу вирішувати задачу з більшою надійністю [3]. Цей надлишок може складатися з додаткового, понад мінімально необхідної кількості або надійності елементів виробничої системи, кількості часу, відпущеного на розв'язування задачі, кількості функцій системи та ін. В зв'язку з цим, необхідно розглядати елементний, структурний, функціональний і ряд інших видів резервів.

Оцінити ефективність витрат на створення резерву можна визначити за формулою:

$$E_p = \frac{\Delta C}{B_p}, \quad (1)$$

де E_p – ефективність витрат на створення резерву; B_p – величина дисконтованих витрат на створення резерву; C – підвищення стійкості підприємства в результаті створення резерву.

Стійкість, в даному випадку, може вимірюватись будь-якою характеристикою: коефіцієнтом технічного використання, ймовірністю безвідмовної роботи, параметром потоку відмовлень, середнім терміном відновлення системи та інше в залежності від особливостей підприємств і від направлення організаційно-технічних заходів на підвищення стійкості [1].

Втрата економічної стійкості може приймати наступні форми:

- економічний або моральний знос, який визначається впровадженням в експлуатацію або більш ефективних виробничих систем, або виробничих систем з меншими витратами на одиницю кінцевого продукту;
- технічний знос, що визначається нездатністю даного підприємства задовольняти підвищений рівень вимог до його кінцевого продукту (по конкурентоспроможності, якості та ін.);
- соціальний знос, який виникає у випадку, коли дане підприємство не відповідає підвищеним вимогам соціальних і життєвих стандартів (рівень оплати праці, складні умови праці та ін.).

Вид зносу характеризує граничний стан підприємства, при якому подальша його

експлуатація повинна бути за умов удосконалення на основі реконструкції і технічного переозброєння або ліквідована через неусувні порушення вимог безпеки, зниження техніко-технологічних параметрів за встановлені межі, зниження порогу рентабельності, ефективності експлуатації нижче допустимого або необхідності проведення середнього чи капітального ремонту, зниження конкурентоспроможності по відношенню до конкурентів.

Приведене визначення не в повній мірі відповідає вимозі служити «межею» періоду нормальної експлуатації підприємства, так як, поперше, враховує тільки фізичний знос і, подруге, передбачає виправлення наслідків фізичного зносу шляхом ремонтних робіт. Тому, межею періоду нормальної експлуатації слід приймати стан, який включає чотири перших види зносу і неусувну частину фізичного зносу, а також неусувне відновлення конкурентоспроможності по відношенню до конкурентів.

Результат такого підходу – можливість коректно визначити інтервал часу або період функціонування підприємства, що відноситься до періоду нормальної експлуатації, і оцінити його економічні показники стійкості. При цьому ці показники будуть визначатися системою витрат на підтримку і відновлення заданого рівня стійкості підприємства, включаючи всі види реконструкції та технічного переозброєння та всі види ремонтів. Комплекс заходів по відновленню працездатності технічної системи підприємства або відновленню її ресурсів здійснюється за допомогою ремонтів. Ремонт, періодичність і об'єм якого регламентується нормативно-технічною документацією на технічну систему, розглядається як плановий, який включає капітальний і поточний ремонт. Ремонт технічних систем, який здійснюється без попереднього призначення, називається неплановим. До нього відноситься ремонт технічної системи, який виконується для відновлення її працездатного стану після відмови. Таким чином, на стадії експлуатації, підтримання і відновлення стійкості підприємства здійснюється шляхом виконання двох видів технічного обслуговування: планових і непланових ремонтів (відновлення після відмови). Їх економічні параметри, включаючи втрати від відмовлень, і

будуть визначати економічні показники стійкості виробничої системи на стадії експлуатації.

Необхідно враховувати і ту обставину, що резерви забезпечення економічної стійкості не призводять до пропорційного росту продуктивності підприємства, а коефіцієнт їх використання може бути незначним. Економічний механізм управління резервами як складовий елемент системи управління економічною стійкістю повинен базуватися на витратах на створення та експлуатацію резервів підприємства. Часто інвестиції в резервне обладнання і устаткування здійснюються в період створення підприємства, а експлуатаційні витрати здійснюються безпосередньо в період експлуатації, отже, при оцінці економічного показника стійкості повинна враховуватись тільки певна частина витрат на експлуатацію, наприклад, по долі часу або по об'єму випуску відповідної продукції.

Сьогодні забезпечення довгострокової економічної стійкості промислових підприємств неможливе без змістовно-орієнтованого формування та раціонального використання ресурсів для створення резервів

виробничої системи на всіх стадіях її життєвого циклу. Виходячи із об'єктивної необхідності забезпечення довгострокової економічної стійкості в умовах нестабільного ринкового середовища необхідно здійснювати подальший пошук шляхів оптимізації резервів виробничих систем, що сприятиме підвищенню ефективності та прибутковості промислових підприємств.

Список використаних джерел

1. Астахов В. П. Анализ финансовой устойчивости фирмы и процедуры, связанные с банкротством / В. П. Астахов. — М. : Ось, 2013. — 80 с.
2. Барановский В. К. Концепция перехода Украины на модель устойчивого развития / В. К. Барановский // Экономика Украины. — 2011 — № 7. — С. 78—83.
3. Данилишин Б. М. Сталий розвиток України: реалії і проблеми / Б. М. Данилишин // Проблеми сталого розвитку України. — К. : БМТ, 2012. — 402 с.
4. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизмы обеспечения : монография / А. В. Козаченко, В. П. Пономарев, А. Н. Ляшенко. — К. : Либра, 2013. — 280 с.
5. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій / Л. О. Лігоненко. — К. : Київський нац. торг.-екоп. ун-т, 2001. — 580 с.

ALLA UZHVA, ELENA MLINTSOVA
Nikolaev

PRACTICAL CONSIDERATIONS FOR DETERMINING RESOURCE SUPPORT PROVISIONING ECONOMIC VIABILITY

Methodological aspects of determining resources to create reserves to ensure economic viability throughout their life cycle operation. Studied scientific contributions to the essence of the concept of «economic stability of enterprises». Present estimate cost-effectiveness of an allowance for economic viability.

Key words: economic stability, enterprise, process, system approach, the components of economic stability, reserves, resources, costs.

АЛЛА УЖВА, ЕЛЕНА МЛІНЦОВА
г. Николаев

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ РЕСУРСОВ ДЛЯ СОЗДАНИЯ РЕЗЕРВОВ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ КОМПАНИЙ

Рассматриваются методологические аспекты определения ресурсов для создания резервов обеспечения экономической устойчивости предприятий в течение их жизненного цикла функционирования. Исследовано научный потенциал относительно сущности понятия «экономическая устойчивость предприятий». Приведена оценка эффективности расходов на создание резерва для обеспечения экономической устойчивости предприятий.

Ключевые слова: экономическая устойчивость, предприятие, процесс, системный подход, составляющие экономической устойчивости, резервы, ресурсы, затраты.

Стаття надійшла до редколегії 11.05.2016